

QUOTE

De Ingenieur in gesprek

Robin Bergman verkent de toekomst van het lichaam

‘Kleding is ook een vorm van *enhancement*’

Hoe maakbaar is ons lichaam? Willen we het verbeteren of aanpassen om onze identiteit uit te dragen? En hoe gaan we om met de uitdagingen van oud(er) worden? Over dat soort vragen wil toekomstonderzoeker Robin Bergman mensen aan het denken zetten. Want iedereen heeft een lichaam, dus iedereen krijgt met deze vragen te maken.

Tekst: Marlies ter Voorde

De techniek schrijdt voort – denk aan hulpmiddelen, implantaten en genetische modificatie – en ook de sociale omgeving waarin we leven is aan veranderingen onderhevig. Dat gaat mensen hoe dan ook beïnvloeden. Maar wat is wenselijk als het om het lichaam gaat? Om hier achter te komen, werkt Robin Bergman sinds maart 2022 bij de Stichting Toekomstbeeld der Techniek (STT) aan een verkenning van de toekomst van het lichaam.

U onderzoekt de gewenste toekomst van het menselijk lichaam. Maar is het niet gewoon een kwestie van afwachten wat de evolutie ons gaat brengen?

‘Dat ligt er aan wat we precies als het menselijk lichaam beschouwen. Veel mensen denken daarbij aan iets puur biologisch, maar ook sociale en mentale processen spelen een rol. De sociale keuzen die iemand maakt, beïnvloeden het fysieke lichaam. Ik vind dat interessant. In mijn ogen vormen de fysieke, sociale en mentale dimensie en de interactie daartussen samen het lichaam. Over de gewenste toekomst van dat lichaam heb ik met experts uit verschillende disciplines gesproken. Dat heeft drie thema’s opgeleverd: *enhancement*, dus verbetering van het lichaam, *ageing* ofwel gezonder ouder worden en *identity*, het uitdragen en vormgeven van je identiteit. Binnen al die thema’s speelt de vraag wat wenselijk is. Als het bijvoorbeeld gaat over verbetering, vinden we grote cosmetische ingrepen voor identiteitsdoeleinden dan wenselijk? Dit voorbeeld laat al zien dat de thema’s zelf ook weer verbonden zijn.’

Is de uitkomst van dat soort vragen niet nogal persoonsafhankelijk?

‘Iedereen moet voor zichzelf de afweging maken: wat wil ik en wat voor implicaties heeft dat voor mij en voor de mensen om me heen? Daarnaast zijn er de kosten en de baten voor de maatschappij. Ik denk dat het goed is dat we daarover nadenken, of het nu gaat over medicatie en behandeling, over het uitdragen van je identiteit of over de manier waarop je zorg wilt ontvangen als je oud en minder mobiel bent geworden. Wat voor de één superwenselijk is, kan voor een ander een verschrikking zijn. Neem een *personal robot assistant* die mensen kan wassen en douchen. Sommige mensen lijkt dat prettig, anderen moeten er niet aan denken. Maar wie mogelijke toekomst heeft gezien, kan juist daardoor in zijn leven keuzen maken om te voorkomen er ooit mee te maken te krijgen. Daarom moeten we er nu met elkaar over praten. We moeten samen de mogelijke toekomstscenario’s verkennen en een balans vinden, zodat we iets overhouden dat zowel werkbaar als wenselijk is. Daarna te denken over toekomstscenario’s kunnen mensen anticiperen op wat ze zelf willen.’

Dus wat iemand wil, kan iets anders zijn dan wat wenselijk is?

‘Ja. Je kunt een groot onderzoek doen naar wat mensen willen en daar kan uitkomen dat iedereen ingrijpende plastische ingrepen wil om er prachtig uit te zien. Maar of dat wenselijk is, hangt ook af van de kosten, ten koste van wie of wat dat moet gaan en hoeveel extra druk

- **2011 - 2015:**
studeerde *product design*
aan de kunstacademie
Willem de Kooning in
Rotterdam
- **2014 - 2015:**
trainee bij Next Nature in
Amsterdam, een instituut dat
nadenkt over nieuwe per-
spectieven voor de toekomst
- **2015 - 2018:**
master media technologie,
Universiteit Leiden
- **2018 - 2022:**
technology experience
designer bij Deloitte
- **2022 - heden:**
toekomstonderzoeker bij STT

er hierdoor op het zorgsysteem komt te staan. Wat wij vooral proberen te doen is mensen handvatten aanreiken en invalshoeken aanbieden, zodat ze zelf over al deze onderwerpen kunnen nadenken. Dat wordt niet makkelijk, maar ik hoop dat we zo een bijdrage leveren aan het voeren van het gesprek.’

Wat is het uiteindelijke doel? Wilt u achterhalen welke ontwikkelingen misschien een beetje moeten worden afgeremd en welke andere juist gestimuleerd?

‘Nee. We willen dit soort ontwikkelingen niet sturen, we hopen dat het gesprek erover genuanceerder wordt. Ik probeer ook bepaalde ideeën over het verbeteren van het lichaam een beetje te demystificeren. Veel mensen denken als het over enhancement gaat: “Wat is dat nou weer? Dat moeten we maar niet doen.” Maar neem bijvoorbeeld kleding – dat is óók een vorm van enhancement. Daar staat niemand bij stil, want het is al een heel oude

technologie. Al gaat kleding ook over identiteit, het is iets heel persoonlijks. Door uit te zoomen en ook dit soort zaken onder de aandacht te brengen, hopen we dat we hierover helderder gesprekken kunnen voeren.’

Wat zijn de huidige vragen rond de toekomst van enhancement? Gaat dat om dingen als hersenimplantaten waardoor blinden weer kunnen zien en de vraag of ze dat wel willen?

‘Enhancement betekent dat je je lichaam in staat stelt iets te doen wat het zelf niet kan. Dat kan een hechting zijn als het lichaam een wond zelf niet dicht krijgt, maar misschien valt make-up er ook wel onder. In de sociale context dan – ook hier kun je weer door verschillende lenzen naar kijken. In de sportfilosofie definieert men drie soorten interventies als enhancement, dat levert een bruikbare onderverdeling op om het gesprek genuanceerd te kunnen voeren. Ten eerste zijn er de inter- ►

Door je
dromen te visualiseren
kun je proberen mensen
ervan te overtuigen

venties die iets corrigeren dat kapot is. Dat gaat bijvoorbeeld over het repareren van een botbreuk met gips of een operatie. Vervolgens zijn er interventies waarmee iets net zo goed als gemiddeld wordt gemaakt. Denk daarbij aan een bril of aan een gehoorapparaat voor slechthorenden. En tenslotte is er de extreemste vorm die iemand boven het normale niveau uit tilt. Daarmee krijgt iemand een toegevoegde capaciteit, waardoor hij ergens beter in wordt dan de anderen. In de sport is die laatste interventie natuurlijk niet toegestaan.'

Wat vind je zelf wenselijk?

'Ik denk dat ik mijn eigen ideeën hierover achterwege moet laten. Iedereen heeft een lichaam, iedereen mag of moet hier misschien zelfs over nadenken. Als we tot een wenselijke toekomst willen komen, moeten er zoveel mogelijk mensen meedoen. En iedereen kan zich erover uiten, want het gaat eigenlijk gewoon over het leven.'

Julie hebben een ontwerpwedstrijd uitgeschreven – de inzendingstermijn is net verstreken – met als thema de toekomst van het lichaam. Wat was het idee daarachter?

'Met collectief dromen komen we misschien tot wenselijke ideeën. Dat willen we stimuleren. En ontwerpers denken vaak na over het maken van dingen voor de langere termijn. We hoopten dat er zoveel mogelijk makers uit zoveel mogelijk disciplines mee aan de slag zouden gaan. Dat is gelukt. De inzendingen zijn te zien op het platform toekomstvanhetlichaam.nl. Mijn hoop is dat die inzendingen dezelfde functie krijgen als maquettes hebben voor architecten. Zo'n maquette is een medium om in het heden na te denken over hoe de toekomst zou kunnen zijn, om er je gedachten op te kunnen projecteren.

Eigenlijk is het een soort tijdmachine, die mensen een blik in de toekomst biedt. Ik zie de ontwerpen uit de wedstrijd als onderdeel van de scenario's, van de alternatieve toekomsten die we moeten verkennen.'

Waarom leidt collectief dromen tot wenselijke ideeën?

'Collectief dromen kan invloed hebben op wat iemand wel of niet wil en leiden tot het vinden van waardering of gelijkgestemdheid. En door je dromen te visualiseren, kun je mensen ervan proberen te overtuigen. Dan krijg je medestanders en tegenstanders en dat maakt je sterker, genuanceerder en scherper. Het is ook niet uniek, veel bedrijven en organisaties doen dit al veel langer. Voor hen is het noodzakelijk op een dergelijke manier de toekomst te verkennen, om risico's in te schatten en te anticiperen op bepaalde veranderingen in de wereld. Daar komt het ook een beetje vandaan.'

Gaan deze dromen over de toekomst van de wereldburger of van de westerse mens?

'Het gaat alleen over Nederland, jammer genoeg. Dat heeft te maken met specifieke omstandigheden, zoals hoe we hier de zorg hebben ingericht en met de cultuur die per land verschilt. Daarnaast heeft ons zorgsysteem demografische uitdagingen die heel specifiek zijn. Uitbreiden naar andere West-Europese landen zou misschien kunnen, maar zelfs dat wordt al heel lastig.'

Wat zou je de lezers van *De Ingenieur* willen meegeven?

'Het is fantastisch om dingen te verzinnen, te ontwerpen en goed door te rekenen. Maar af en toe moet je ook denken: waar willen we heen, wat zijn de dromen die we na willen jagen en hoe gaan we die werkelijkheid maken?' ●